

บทที่ 4

อวสานสาธารณรัฐ

ในสมัยระหว่าง 133 ปี – 31 ปี ก.ค.ศ.¹ ซึ่งเป็นปลายสมัยสาธารณรัฐ สาธารณรัฐมี ปัญหาทับถมมากยิ่งขึ้น ชาวโรมันเผชิญปัญหาสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ สังคมมีปัญหาเรื่องสถาน ภาพแห่งชนชั้นจนก่อให้เกิดความแตกแยก แย่งฝ่ายรบกันเอง อีกทั้งสังคมเองก็มีความไม่เป็น ธรรมเด่นชัดมากจนเกิดกบฏทาส ถึงกระนั้น ในท่ามกลางสภาวะเป็นจลาจลและภาวะวิกฤติ หลายครั้งนั้น ชาวโรมันก็ยังสามารถสร้างจักรวรรดิต่อไปได้พร้อม ๆ กับพยายามที่จะแก้ไข ปัญหาสถานการณ์ด้วยการปฏิรูป

แม่ทัพ : นักการเมืองแบบใหม่

ในปลายสมัยสาธารณรัฐ นครโรมันได้สร้างแม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่หลายคนที่เกี่ยวข้องชื่อใน การสร้างจักรวรรดิ ดังนี้

1. แม่ทัพมารีอุส (Gaius Marius, 157 ปี – 86 ปี ก.ค.ศ.) ผู้พิชิตดินแดนนูเมเดีย (Numedia, ปัจจุบันคือแอลจีเรียตะวันออก, East Algeria) ในแอฟริกาเหนือ ถึงขนาดจับได้ พระเจ้ายูกูร์ธา (Jugurtha) เมื่อ 105 ปี ก.ค.ศ. หลังจากการศึกครั้งนั้น เขาเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งกอง ทပ်แบบใหม่ขึ้นโดยเกณฑ์ทหารจากผู้ที่ยากไร้ และจัดตั้งเป็นกองทัพอาชีพ (Professional army) ในดินแดนกอล (Gaul) เขาได้ริเริ่มการอบรมฝึกทหารและจัดตั้งหน่วยรบพื้นฐานของกองพล (Legion) ขึ้นคือ กรม (Cohort) ประกอบด้วยหน่วยรบประมาณ 300-600 คน และกองร้อย (Century) ทหารของมารีอุสมีชื่อเล่นว่า ลาของมารีอุส (Marius' mules) เพราะต้องแบกสิ่ง ของสารพัดไว้บนหลัง

¹ ตำราส่วนใหญ่กำหนดศักราชแตกต่างกัน ตำราบางเล่มกำหนดว่าเป็นระยะเวลาระหว่าง 146 ปี – 27 ปี ก.ค.ศ. บางเล่มว่า เป็นระยะเวลา 133 ปี – 31 ปี ก.ค.ศ.

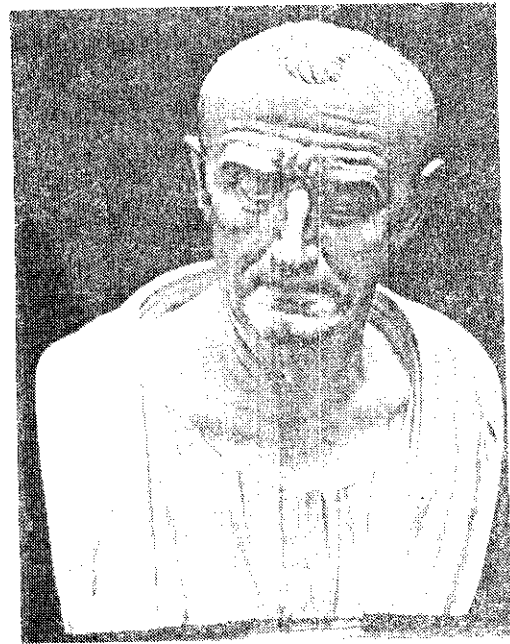
จูเลียส ซีซาร์

รูปประติมาแสดงความสำเร็จของจักรวรรดิ

และวิธีการสร้างจักรวรรดิ

จูเลีย

มาร์คัส

ขวัญใจของกลุ่มต่อต้านชนชั้นสูง

ปอมเปย์ผู้ยิ่งใหญ่

2. ซูลลา (L. Cornelius Sulla, ประมาณ 138 ปี – 79 ปี ก.ค.ศ.) เคยออกศึกที่แอฟริกา ภายใต้มาริอุสโดยทำหน้าที่เป็นนายทหารจ่ายเงิน (Paymaster) เขาเป็นผู้พิชิตดินแดน ตะวันออกเมื่อ 88 ปี ก.ค.ศ. โดยเฉพาะการพิชิตอาณาจักรปอนตัส (Pontus, บนชายฝั่งทะเลดำ ในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ)

3. แม่ทัพกรากุส (Marcus Licinius Crassus, ประมาณ 115 ปี – 53 ปี ก.ค.ศ.) รบกับ ปาร์เทีย (Parthia) แต่ปราซัยทีการ์เร (Carrhae, ในเอเชียตะวันตก) พวกปาร์เทียจับเขาประหาร ชีวิตเมื่อ 53 ปี ก.ค.ศ. นครโรมประสบความล้มเหลวในการพิชิตปาร์เทีย

4. ปอมเปย์ (Gnaeus Pompeius Magnus, 106 ปี – 48 ปี ก.ค.ศ.) พิชิตดินแดนตะวันออก โดยเฉพาะปอนตัสและผนวกซีเรีย

5. ซีซาร์ (Gaius Julius Caesar, 100 ปี – 44 ปี ก.ค.ศ.) จอมยุทธ์อัจฉริยะผู้พิชิตดินแดนกอล (Gaul) หลังจากการกระทำสงครามหลายปี (Gallic Wars, 58 ปี – 51 ปี ก.ค.ศ.) วรรณกรรมเรื่องสงครามครั้งนั้นที่เขาได้แต่งขึ้นเป็นวรรณกรรมคลาสสิกในโลกตะวันตกจนถึงปัจจุบัน

6. แม่ทัพแอนโทนี (Mark Anthony หรือ Marcus Antonius, 83 ปี – 30 ปี ก.ค.ศ.) มีประสบการณ์สูงจากการออกศึก ภายใต้อำนาจของซีซาร์เพื่อพิชิตดินแดนกอล

ด้วยความสามารถเยี่ยมยอดของบรรดาแม่ทัพ จักรวรรดิได้แผ่ไพศาลเข้าครอบงำโลก ตะวันออกคือ เอเชียตะวันตก ครอบงำทวีปแอฟริกาเหนือ และดินแดนกอลซึ่งเป็นยุโรปภาค ตะวันตก (ส่วนใหญ่ปัจจุบันคือ ฝรั่งเศส) อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาให้ดี จะเห็นได้ว่า จักรวรรดิโรมันที่ยิ่งใหญ่ทว่ามีสถาบันหลักในสังคมแบบเก่าได้แสดงให้เห็นว่า จักรวรรดิ ไม่สามารถจะปรับโครงสร้างและระบบให้ทันการณ์ได้ในทุกกรณีเสมอไป บรรดาสถาบันหลักของสาธารณรัฐเหมาะสมตามความจำเป็นของนครรัฐเล็ก ๆ เรียบง่าย มากกว่าจะเหมาะสมกับจักรวรรดิขนาดใหญ่ นครโรมสามารถดำเนินกิจการการเมืองได้ราบรื่นราบเท่าที่ระบอบเจ้าที่ดินชนชั้นสูง (Landed aristocracy) สามารถจัดการกับนครรัฐ ความเจริญของนครโรมคือพลังแข็งแกร่งนำไปสู่ความยิ่งใหญ่เกรียงไกร ระหว่าง 265 ปี ที่สถาปนานครโรม จนถึง 91 ปี ก.ค.ศ. มีความไม่สงบรุนแรงถึงขั้นนองเลือดเกิดขึ้นน้อย คาบสมุทรมีความสงบสุขมั่นคงปลอดภัย การสร้างจักรวรรดิจะมีเจตจำนงหมายหรือโดยเหตุบังเอิญนำไปก็

ตาม ได้ทำให้การปกครองแบบสาธารณรัฐ วัฒนธรรมโรมันและชนกลุ่มต่าง ๆ ถ้วนเผชิญ ภาวะความสับสนวุ่นวาย ความรุนแรงและสงครามกลางเมือง การพิชิตดินแดนครั้งแล้วครั้งเล่ามิได้สร้างแต่อำนาจยิ่งใหญ่และความมั่งคั่งเท่านั้น หากแต่ยังนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงใหญ่หลวงด้วย ดังได้กล่าวมาแล้ว ปัญหาใหญ่ยิ่งคือ จะปกครองจักรวรรดิอย่างไร? จะปกครอง มณฑลใหญ่น้อยและประเทศราชอย่างไร? จะตรากฎหมายและบังคับใช้กฎหมายอย่างไร? จะ ปกป้องคุ้มครองอาณาประชาราษฎร์อย่างไร? จะจัดเก็บภาษีอย่างไร? จะควบคุมบรรดาแม่ทัพ ผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายอย่างไร? จะให้สถานภาพพลเมืองและสิทธิทางการเมืองอย่างไร? ปัญหา เช่นนั้นล้วนแสดงให้เห็นว่า ความเจริญแบบโรมันเท่าที่ได้ดำเนินมามีขอบเขตจำกัด ทำให้ไม่ สามารถแก้ไขปัญหภายในและภายนอกให้สำเร็จเด็ดขาดเป็นที่ยุติได้ ความตึงเครียดทวีขึ้น สงครามกลางเมืองอุบัติขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า ความไม่สงบและการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกคว่ำ พลิกหงายคือลักษณะสำคัญของระยะเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อจากสมัยสาธารณรัฐไปสู่จักรวรรดิ

สภาพเศรษฐกิจ

ตั้งแต่สถาปนานครโรมเป็นสาธารณรัฐ ชาวโรมันยึดมั่นประเพณีปฏิบัติตนเป็นคน มีชยส์ถ่อค่อม ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่ใช่ชีวิตสิ้นเปลืองไปกับอบายมุข ชีวิตมีแต่การทุ่มเท ทำงานหนัก แต่เมื่อชาวโรมันสร้างจักรวรรดิ ความยิ่งใหญ่ทรงพลังและความมั่งคั่งได้ทำให้ ชาวโรมันเปลี่ยนวิถีชีวิต ติลาชีวิตเต็มไปด้วยกิจกรรมมีสีสันมาก ความประเพณีแบบเดิมได้ ถูกละเลยเพิกเฉย ชาวโรมันนับถืออำนาจเงินตราเป็นพระเจ้า ท่ามกลางความยิ่งใหญ่ มีปัญหาหลัก ล้าก็คกร่อนบ่อนเซาะฐานรากของจักรวรรดิแล้ว สังคมมีแต่ความขัดแย้งด้วยประเด็นร้อนแรง คือ ปัญหาการปฏิรูปที่ดินและปัญหาความต้องการสถานภาพของการเป็นพลเมืองอิตาลี บรรดา นักการเมืองต่อสู้ช่วงชิงอำนาจกันอย่างรุนแรง

สงครามได้ทำให้ชาวโรมันสิ้นเปลืองทรัพยากรในแผ่นดินมหาศาล เศรษฐกิจแสดง ความยากดีมีจนห่างกันมากระหว่างคนรวยกับคนจน ความขัดแย้งเกือบจะสุกวิสัยที่จะหลีก เลี่ยงได้ในทุกกรณี ที่เห็นชัดมากคือ ทาสเชลยเป็นแรงงานเปล่าแทนที่แรงงานทาสโรมัน ทหารรับจ้างแย่งงานทหารโรมัน ทั้งทาสโรมันและทหารโรมันว่างงาน ผู้คนตกทุกข์ได้ยาก มี หนี้สินล้นพ้นตัว อีกทั้งหนทางที่จะประกอบอาชีพก็ตีบตัน เพราะมีปัญหาไร้ที่ดิน ในปี 200

ก.ค.ศ. มีประชากรที่เป็นพลเมืองถือครองที่ดินเพียงประมาณไม่ถึงครึ่งหนึ่ง แต่ไหนแต่ไรมา ชาวโรมันเชื่อเสมอว่า กองทัพต้องประกอบด้วยทหารผู้ถือครองที่ดินเท่านั้น เพราะผู้ที่มีดิน ย่อมต่อสู้เพื่อปกป้องชีวิตและทรัพย์สินเต็มที่คิดว่าทหารผู้ยากไร้ไปเสียทุกอย่าง ในโลกแห่งความเป็นจริง ทหารผ่านศึกมักขายที่ดิน จึงสิ้นคุณสมบัติที่จะเป็นทหารอีก แม้จะมีประสบการณ์การรบกรำศึกมาช้านาน ทหารผ่านศึกผู้ไร้ที่ดินต้องการเริ่มต้นชีวิตใหม่ จึงเต็มใจที่จะสนับสนุนผู้นำใดก็ตามที่จะช่วยเหลือให้พวกเขามีที่ดิน

ระหว่าง 133 ปี - 91 ปี ก.ค.ศ. มีความพยายามหลายครั้งมาแล้วที่จะช่วยเหลือชาวโรมันผู้ยากไร้ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการสร้างจักรวรรดิ อาทิ การจัดสรรที่ดินให้ การอุดหนุน การปลูกข้าวโพด แต่ความพยายามมักบานปลายกลับกลายเป็นการนำไปสู่ความตายรุนแรงยิ่ง ผู้พยายามช่วยเหลือผู้ยากไร้ ปัญหาความยากไร้ผสมผสานกับการที่เริ่มมีอนารยชนรุกราน ได้ทำให้สถานการณ์เลวร้าย สองพี่น้องตระกูลกรากุส (Gracchus) คือ ทิเบริอุส กรากุส (Tiberius Gracchus, 163 ปี - 133 ปี ก.ค.ศ.) และกาอิวุส กรากุส (Gaius Gracchus, 153 ปี - 121 ปี ก.ค.ศ.) ได้จุดไฟสงครามกลางเมืองขึ้นเมื่อพยายามที่จะปฏิรูปโดยใช้ตำแหน่งตรีบูนของตนและชีวิตตนเข้าแลกเป็นเดิมพัน

ทิเบริอุสตระหนักรู้แน่มาช้านานแล้วถึงความยากไร้ของทหารผ่านศึก (ชวานาชาวไร่) และผู้ตกยากตามเมือง เมื่อเขาเป็นตรีบูน เขาจึงพยายามแก้ปัญหาความยากไร้อันสืบเนื่องมาจากการขาดที่ดินทำกิน ด้วยการเสนอกฎหมายจัดสรรที่ดินสาธารณะให้คนยากคนจน สภาสามัญชนรับรองกฎหมายนั้น แต่สภาซีเนตล้มกฎหมายนั้น สมาชิกสภาส่วนใหญ่เป็นชนชั้นสูงผู้โง่งมที่ดินสาธารณะ อีกทั้งเห็นว่า การจัดสรรที่ดินเช่นนั้นเป็นการสร้างฐานเสียงมวลชน ทิเบริอุสจะกลายเป็นนักการเมืองยอดนิยมที่อาจก้าวขึ้นเป็นทรราชได้ ความพยายามของทิเบริอุสขัดแย้งกับผลประโยชน์ของชนชั้นสูงมาก นอกจากนั้น ทิเบริอุสยังดำเนินนโยบายแทรกแซงชนชั้นสูงโดยเข้าจัดการเรื่องอาณาจักรเปอร์กาอุม ชนชั้นสูงของสภาซีเนตนำโดยนักบวชสูงสุดจึงสังหารเขาพร้อมผู้สนับสนุนเขา 300 คนอย่างเลือดเย็นเมื่อ 133 ปี ก.ค.ศ. เหตุการณ์นั้นสันตะเทียนการเมืองโรมันมากและเป็นจุดเริ่มต้นของยุคสมัยแห่งความรุนแรงทางการเมือง

การล้มล้างอำนาจติเบริอุสมิได้ทำให้กฎหมายที่ดินของเขาตกไป กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับ กาลีอุส กรากุสได้ปฏิรูปสานต่อพี่ชาย เขาได้ออกกฎหมายจัดสรรข้าวถูกให้คนยากไร้เพื่อทำขนมปัง เขาพยายามแก้ปัญหาความยากไร้ยิ่งกว่านั้นอีกด้วยการเสนอให้ตั้งนิคมในต่างแดน เพื่อระบายประชากรยากไร้ให้มือนาคติดีกว่าอยู่ต่อไปในคาบสมุทรอิตาลี เขายังได้เสนอให้ชาวอิตาลีทั้งปวงเป็นพลเมือง ความพยายามที่จะเสนอดังกล่าวล้วนไม่เป็นที่ยอมรับ แต่มีผลใช้บังคับเมื่อเขาถูกสังหารไปแล้ว เขาตระหนักดีถึงภัยมืดคุกคามอยู่ เขาเกรงจะถูกลอบสังหาร กำลังผู้คนของเขาล้วนคิดอาวูรพร้อมสรรพ การเผชิญหน้ากับสภาเซ็นตทวิความรุนแรงเข้มข้นขึ้น สภาเซ็นตสังกสตุลโอปีมิอุส (Opimius) ให้พื้นฟูระเบียบแบบแผน กาลีอุส กรากุสและผู้คนของเขา 3,000 คนถูกสังหารหมด เมื่อ 121 ปี ก.ค.ศ. การปฏิรูปได้ล้มเหลว และพบจุดจบแล้วเมื่อเผชิญการต่อต้านอย่างหักหาญรุนแรง

ถึงกระนั้น ความพยายามที่จะแก้ปัญหาที่ยังมีปรากฏอยู่บ้าง เมื่อ 112 ปี ก.ค.ศ. โรมพิชิตดินแดนนูมิดีย (Numidia) ในแอฟริกาเหนือ แม่ทัพกาลีอุส มารีอุส (Gaius Marius) ได้เกณฑ์คนไร้ที่ดินเป็นทหาร เขาจัดตั้งทหารเหล่านั้นเป็นกองทัพอาสาที่มีลักษณะเป็นกองทัพอาชีพ เขาพิชิตนูมิดียได้อีกเมื่อ 106 ปี ก.ค.ศ. มารีอุสสัญญาที่จะให้ที่ดินแก่ทหารอาสา แต่สภาเซ็นตไม่ยอมผ่านกฎหมาย ทหารเริ่มกระด้างกระเดื่อง ผูกมัดจงรักภักดีต่อแม่ทัพยิ่งขึ้น การเมืองโรมันจึงยิ่งปั่นป่วน

เมื่อสภาเซ็นตไม่ยินยอมให้ปฏิรูปที่ดิน ชาวอิตาลีก็หวังจะได้เป็นพลเมืองเพื่อมีสิทธิทางการเมืองไว้ปกป้องผลประโยชน์ ชาวอิตาลีหวังที่จะมีปากมีเสียงในการกำหนดนโยบายปกครองรัฐ เมื่อ 91 ปี ก.ค.ศ. มันเป็นการยากยิ่งแล้วที่จะไม่ยินยอมให้ชาวอิตาลีเป็นพลเมือง แต่สภาเซ็นตก็ยังปฏิเสธอีก ชาวอิตาลีจึงตั้งข้อเรียกร้องต้องการเป็นพลเมือง และได้แสดงพลังโดยการกบฏ กบฏครั้งนั้นเป็นที่รู้จักกันในนามสงครามสังคม (Social War) มารีอุสช่วงชิงอำนาจกับกงสุลซูลลาด้วยเหตุสงครามสังคม แต่ทั้งสองก็ร่วมกันปราบกบฏราบคาบ ซูลลา ยাত্রาทัพเข้ากรุงโรมเพื่อฟื้นฟูระเบียบแบบแผน สภาเซ็นตยอมโอนอ่อนผ่อนปรนเรื่องการเป็นพลเมือง นับแต่นั้นมาระหว่าง 91 ปี ถึง 86 ปี ก.ค.ศ. ทั้งคาบสมุทรอิตาลีถูกจัดตั้งเป็นประชาคมพลเมือง

สภาพความยากไร้กลายเป็นเรื่องใหญ่ ผสานกับการที่ดินแดนที่พิชิตได้มาก็สร้างปัญหาการปกครองให้แก่ระบอบสาธารณรัฐแล้ว นูมิเดียและปอนตัสเป็นกบฏ ปัญหาทั้งภายในภายนอกได้ส่งสัญญาณบอกแล้วว่าระบอบสาธารณรัฐล่าหลัง ไม่มีศักยภาพที่จะแก้ปัญหาสถานการณ์อันสลับซับซ้อนแล้ว โครงสร้างของระบอบไม่มีความเหมาะสมแล้วสำหรับนครโรมที่ทะยานขึ้นจากนครรัฐไปสู่การเป็นจักรวรรดิ ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนี้เองที่การเมืองโรมันแสดงอาการบอกเหตุก่อน

วิกฤติการณ์ : สงครามกลางเมือง

ในปลายสมัยสาธารณรัฐ สาธารณรัฐได้สร้างบุคคลสำคัญลือชื่อที่สุดหลายคนผู้พยายามจะแก้ปัญหาสถานการณ์ของจักรวรรดิ คือ พี่น้องตระกูลกรัคคี (The Gracchi) บรรดาแม่ทัพได้แก่ มาริอุส (Marius) ซุลลา (Sulla) ปอมเปย์ (Pompey) ซีซาร์และรัฐบุรุษซีเซโร แต่การแก้ไขปัญหามีอุปสรรคสำคัญอยู่ที่ตัวบุคคลชนชั้นนำ (The elite) นั่นเอง คณะผู้ปกครอง (Oligarchy) มีแนวโน้มเอียงโดยธรรมชาติที่จะเสื่อมถอยอำนาจเพราะมักจะแบ่งแยกเป็นกลุ่ม ๆ (Factions) และแบ่งฝ่ายรบกันเอง คณะผู้ปกครองจะไม่ปฏิรูป หากแต่มุ่งหมายที่จะสร้างเสริมอำนาจโดยใช้วิธีการรุนแรง คณะผู้ปกครองส่วนใหญ่มาจากชนชั้นสมาชิกสภาซีเนตอาจจะโอนเอนไปมา แต่เป้าหมายสำคัญมันคงอยู่ที่ความยิ่งใหญ่ รุ่งโรจน์และเกียรติยศ ความทะเยอทะยานมักใหญ่ใฝ่สูงมักขัดแย้งและปะทะรุนแรงกับความรักชาติจนเกิดความตึงเครียดทางการเมือง

ในแวดวงการเมืองโรมัน ไม่มีผู้นำผู้ใดจะเป็นใหญ่ได้ยาวนาน ถ้าปราศจากกองทัพของตนเอง ในปลายสมัยสาธารณรัฐ จึงมีแต่สงครามกลางเมืองโดยแท้ และมีความเพียรพยายามที่จะฟื้นฟูสภาซีเนตให้มีบทบาทชี้ขาด ตัดสินการเมืองโรมัน สาธารณรัฐในท้ายสุดต้องเสื่อมถอยโดยเหตุสถาบันหลักในนครโรมแบบนครรัฐไม่สามารถปกครองจักรวรรดิใหญ่โตได้ แม่ทัพมีอำนาจยิ่งใหญ่สุดวิสัยที่สภาซีเนตจะควบคุมไว้ในอำนาจบังคับบัญชาได้ กองทัพโรมันมิได้จงรักภักดีต่อรัฐ หากแต่จงรักภักดีต่อแม่ทัพมากกว่า

การเมืองโรมันเริ่มปั่นป่วนเป็นกลียุคมาตั้งแต่ครั้งที่แม่ทัพซีปิโอ ออฟริกันุส (Scipio Africanus) ถูกมาร์คัส ปอร์ซิอุส กาทอ (Marcus Porcius Cato, 234 ปี – 149 ปี ก.ค.ศ.) รัฐบุรุษอาวุโส (The Elder) ผู้เป็นนายทะเบียนสามโนคริว (Censor) ดำเนินคดีฟ้องร้องกล่าวหาว่าฉ้อ

ราชูร์บังหลวงเมื่อ 184 ปี ก.ค.ศ. แม่ทัพซีปีโอคือแม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่ผู้พิชิตอันนิบาลในสงคราม ปูนิกครั้งที่ 2 เขาต้องใช้ชีวิตเสียบ ๆ ออกห่างจากสังคมนับแต่นั้นมา ชะตากรรมของเขากลายเป็น อุทาหรณ์พึงระวังสำหรับบรรดาแม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่ แม้แต่ชะตากรรมของสองพี่น้องตระกูลกรีกก็ ใกล้เคียงกันว่า ผู้นำต้องมีกองกำลังอยู่ในมือ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 1 ก.ค.ศ. กองทัพส่วนตัวของ แม่ทัพและสงครามกลางเมืองทำให้ทั้งศตวรรษมีแต่รอยต่างพร้อย ในขณะที่เดียวกัน บรรดานัก การเมืองเองก็สนับสนุนการสร้างจักรวรรดิด้วยเพื่อหวังอิมเอบในชื่อเสียงเกียรติยศและความ มั่งคั่ง การจัดสรรปันส่วนทรัพย์สินเชลยมักนำมาซึ่งการโต้แย้งรุนแรงทางการเมือง เพราะทรัพย์สิน เชลยมหาศาลเหลือคณนา

สงครามกลางเมืองคือศึกชิงเจ้ายุทธจักร เกิดขึ้นในระหว่าง 88 ปี – 28 ปี ก.ค.ศ. สืบ เนื่องมาจากความขัดแย้งดังต่อไปนี้

1. ความขัดแย้งระหว่างมารีอุสกับซูลลา
2. ความขัดแย้งระหว่างปอมเปย์กับซีซาร์
3. ความขัดแย้งระหว่างมาร์ค แอน โธนี (Mark Anthony) กับอ็อกเตเวีย (Octavian)
4. ความขัดแย้งระหว่างสภาซีเนตกับตรีบุณ สภาซีเนตพยายามที่จะครอบงำกระบวนการ

การนิติบัญญัติ

วิถีชีวิตการเมืองในนครโรมมีแต่ความไม่แน่นอน ตั้งแต่ภายหลังสงครามปูนิก โดยเฉพาะภายหลัง 146 ปี ก.ค.ศ. สภาซีเนตมีอำนาจเข้มแข็งเกือบจะเรียกได้ว่ามีอำนาจเผด็จการ บรรดาแม่ทัพแสดงพลังเข้าแทรกแซงการเมือง บางครั้งร่วมกันปกครองด้วยอำนาจเผด็จการ เฉพาะกาล สาธารณรัฐโรมจึงเป็นแต่เพียงในนามแล้ว จิตวิญญาณสาธารณรัฐได้ลอยละล่อง ออกไปจากนคร โรมตั้งแต่ 146 ปี ก.ค.ศ. ในท่ามกลางวิกฤตการณ์ที่เต็มไปด้วยความตึงเครียด ความไม่สงบและความไม่มั่นคงตลอดภัย นครโรมยังคงสร้างจักรวรรดิพร้อม ๆ กับการพยายาม ปกครองจักรวรรดิให้ได้ นักการเมืองคนแล้วคนเล่าผลัดกันรุกผลัดกันรับในศึกชิงอำนาจ

การชิงอำนาจในแวดวงคณะผู้ปกครองเริ่มทวีความรุนแรงแหลมคมเข้มข้นมากเมื่อ มารีอุสขัดแย้งกับซูลลา แม่ทัพมารีอุสเป็นกงสุล 7 ครั้ง เขาป้องกันนครโรมจากภัยการรุกราน ของพวกคิมบรี (Cimbri, ชาวเยอรมันหรือชาวเคลต์, Celtic จากตะวันตก) และพวกเยอรมัน เผ่าติวตัน (Teuton) ระหว่าง 104 ปี – 101 ปี ก.ค.ศ.) เขาปราบกบฏแซมไนต์ (Samnites) ผู้

ฉวยโอกาสสู่โจมตีนครโรมซึ่งตกอยู่ในภาวะสงครามกลางเมือง เขาปราบได้ราบคาบในเดือนพฤศจิกายน 82 ปี ก.ค.ศ. ณ ยุทธภูมিবริเวณประตูเมืองนครโรมชื่อ ประตูโกลิน (Colline Gate) แต่แม้จะเก่งกล้าสามารถเพียงใด เขาก็ไม่เป็นที่ยอมรับให้เป็นผู้นำแท้จริง เพราะเขามีชาติตระกูลสูงพอที่จะเป็นผู้นำ

เมื่อ 88 ปี ก.ค.ศ. เขาก็ดูขวางมิให้ซุลลา (Sulla) เป็นแม่ทัพปราบปอนตุส ซุลลาคือคู่แข่งคนสำคัญของเขาในทางการเมือง ซุลลาผู้เคยรับใช้มารีอุสมาก่อน โดยเป็นนายทหารจ่ายเงิน (paymaster) แต่เขาก็ดูแคลนว่ามารีอุสมีชาติตระกูลต่ำด้อย ไม่สมควรจะเป็นใหญ่ ซุลลาเองคือแม่ทัพผู้พิชิตนูเมเดีย (Numedia) ในระหว่าง 107 ปี – 105 ปี ก.ค.ศ. ซุลลาได้ยাত্রาทัพคืนสู่นครโรมเพื่อช่วงชิงตำแหน่งแม่ทัพปราบปอนตุส มารีอุสเป็นฝ่ายหนี กลุ่มชนชั้นสูงของสภาซีเนตได้ยอมรับให้ซุลลาเป็นกงสุลเมื่อ 88 ปี ก.ค.ศ. แต่ครั้งเมื่อเขาออกศึกไปปราบปอนตุส มารีอุสได้หวนคืนเข้ายึดนครโรม เช่นฆ่าเหล่าอริราชศัตรูอย่างชนิดล้างบางทีเดียว เขาได้เป็นกงสุลครั้งที่ 7 แต่ไม่นานนัก มารีอุสก็ถึงแก่กรรมเมื่อ 86 ปี ก.ค.ศ.

ซุลลาผู้พิชิตปอนตุสอีกครั้งในระหว่าง 83 ปี – 81 ปี ก.ค.ศ. ได้ยাত্রาทัพเหยียบพระนครโรมใน 84 ปี ก.ค.ศ. สภาซีเนตออกเสียงเลือกเขาเป็นจอมบงการ (Dictator) ใน 82 ปี ก.ค.ศ. เพื่อให้จัดตั้งรัฐให้มีระเบียบแบบแผนใหม่ เขาเริ่มต้นด้วยการแสดงความโหดเหี้ยมต่อศัตรู เขาประจานชื่อบุคคลผู้ถูกประณามและถูกขับเนรเทศ เป็นการจู่โจมอำนาจอธิปไตยของมวลชน

ระหว่าง 82 ปี – 79 ปี ก.ค.ศ. เขาได้ปฏิรูปการเมืองและการศาลตามที่เขาแสดงความมุ่งหมายแต่แรกเริ่มแล้วว่าจะเป็นการ “เพื่อการปฏิรูปการปกครอง” (“for the reform of the constitution”) เขาเริ่มด้วยการฟื้นฟูสภาซีเนตให้เป็นองค์กรชี้ขาดการเมืองโรมันใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยทำให้สภาซีเนตเป็นองค์กรขนาดใหญ่ด้วยการเพิ่มปริมาณสมาชิก เป็นการถ่ายเลือดใหม่ให้มีสมาชิกใหม่ โดยหวังว่าจะเป็นการสร้างการปกครองตามเสียงเห็นชอบ (ของสภาซีเนตที่มีสมาชิกมากกว่าเดิม) (A consensus government) สภาซีเนตมีอำนาจแข็งแกร่งยิ่งเมื่อซุลลาควบคุมทั้งตริบูนและบรรดาเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ตริบูนอ่อนแอ ซุลลาเพิ่มเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและฟื้นฟูการศาล ทำให้ระบอบการปกครองมีประสิทธิภาพประสิทธิผลยิ่งขึ้น ใน 79 ปี ก.ค.ศ. เขาสละอำนาจจอมบงการ ยินยอมให้มีการปกครองแบบสาธารณ

รัฐใหม่อีกครั้งหนึ่ง ชูลลาได้ชื่อว่าเป็นทั้งขุนพลและรัฐบุรุษเรียกว่า “เฟลิกซ์” (“Felix, หรือ “Fortunate”) แปลว่า ผู้โชคดี

อย่างไรก็ตาม แม้สภาซีเนตจะทรงอำนาจ แต่ไม่สามารถคลับแคลให้เกิดความมั่นคงใหม่ได้อีก เมื่อถึงปี 79 ก.ค.ศ. สภาซีเนตไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ นครโรมได้เผชิญการต่อสู้รุนแรงยิ่งทางการเมือง ซิซโร (Cicero, Marcus Tullius, 106 ปี – 43 ปี ก.ค.ศ.) รัฐบุรุษและนักปราศรัยได้ร่ำร้องขอสันติสุขและระเบียบแบบแผน ชื่อเรียกรื่องนั้นสาบสูญกาลแล้ว กบฏทาสนำโดยสปาร์ตาкус (Spartacus) เมื่อ 73 ปี ก.ค.ศ. ได้สู้รบสู้รบถึงรากถึงโคนการปกครองแบบชูลลามิได้ทำให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าพึงพอใจได้ทั้งหมด นครโรมต้องปราบกบฏถึง 3 ปี จึงราบคาบ ทาส 6,000 คนถูกจับตรึงไม้กางเขนตระเวนยกไปตามถนนจากนครโรมไปทางใต้ ถึงกระนั้น กบฏยังคงเกิดขึ้นระบอบไปทั่วโดยเหตุประชาชนคับแค้นใจกับการกดขี่ข่มเหง ดินแดนใหญ่ๆก็แข็งเมืองแล้ว สถานการณ์เข้าขั้นวิกฤติสุดที่สภาซีเนตจะแก้ไขได้ ทว่าสถานการณ์นั้นก็สร้างวีรบุรุษได้เช่นกัน ผู้ปราบกบฏสปาร์ตาкусได้ราบคาบคือ กราซุส (Marcus Licinius Crassus, ประมาณ 115 ปี – 53 ปี ก.ค.ศ.)

กราซุสเคยทำงานรับใช้มารีอุสมาก่อน แล้วกลับหนีไปสวามิภักดิ์ต่อชูลลา กราซุสขึ้นชื่อในการนำทัพของชูลลาออกป้องกันนครโรมจากพวกแซมไนต์บุกโจมตีในเดือนพฤศจิกายน 82 ปี ก.ค.ศ. ชื่อเสียงยิ่งลือเลื่องเมื่อเขาปราบกบฏสปาร์ตาкусได้ราบคาบเมื่อ 71 ปี ก.ค.ศ. ชูลลาได้นำเงินรางวัลความดีความชอบแก่กราซุส เพิ่มพูนความมั่งคั่งให้แก่กราซุส โดยอนุญาตให้กะเง้งกำไรจากทรัพย์สิน กราซุสกลายเป็นคนที่ร่ำรวยที่สุดคนหนึ่งของนครโรม เมื่อ 70 ปี ก.ค.ศ. กราซุสได้รับเลือกตั้งพร้อมกับปอมเปย์ (Gnaeus Pompeius Magnus, 106 ปี – 48 ปี ก.ค.ศ.) ให้เป็นกงสุล แต่การเลือกตั้งนั้นดำเนินไปภายใต้การข่มขู่ของปอมเปย์ที่จะแข็งข้อ

ปอมเปย์เป็นทั้งแม่ทัพและนักการเมืองผู้ชาญฉลาด เขาเป็นผู้หนึ่งที่ต้อนรับชูลลา ยাত্রทัพเข้านครโรมด้วยการยกกองทัพส่วนตน 1 กองทัพให้แก่ชูลลา ปอมเปย์ได้รับมอบหมายให้ยกทัพออกไปปราบมารีอุส สภาซีเนตให้อำนาจพิเศษแก่ปอมเปย์เพื่อต่อสู้กับศัตรูคนสำคัญคือ เลปิอุส (Lepidus) และแซร์โตริอุส (Sertorius) รางวัลที่เขาได้รับเมื่อเดินทางกลับจากสเปนคือ ตำแหน่งกงสุล แม้ว่าเขาจะไม่ควรเป็นกงสุล เพราะเขาหนุ่มเกินไปและขาด

ซีซาร์ : รัฐบุรุษ

ประสบการณ์ในการเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ปอมเปย์เป็นแม่ทัพผู้เก่งกล้า สามารถกวาดล้างโจรสลัดได้ภายในสามเดือน เขาพิชิตาเอนตุส ผนวกซีเรียและจัดระเบียบแบบแผนในโลกตะวันออก ผลงานดังกล่าวเพิ่มพูนรายได้แก่ท้องพระคลังของจักรวรรดิโรมันเป็นสองเท่าและทำให้เขาร่ำรวยมหาศาล

ความยิ่งใหญ่ของสองผู้ยิ่งใหญ่คือ ปอมเปย์และกรากุส ย่อมทำให้บรรดาผู้นิยมระบอบกงสุลหรือระบอบสาธารณรัฐหวาดหวั่นเห็นลางร้ายปรากฏกลาง ๆ เมื่อซีเซโรเป็นกงสุลเมื่อ 63 ปี ก.ค.ศ. เขาพยายามพัฒนาความคิดเรื่องระเบียบแบบแผนชนชั้นที่ตกลงร่วมกัน (Concord of the orders) โดยถ่วงดุลทุกองค์ประกอบของความเป็นรัฐโรมัน ซีเซโรเป็นนักการเมืองผู้เป็นนักอักษรศาสตร์อัจฉริยะ เขาพยายามใช้ความสามารถพิเศษทางวาทศิลป์ในการส่งเสริมการปฏิรูปการเมืองและสังคม ซีเซโรได้สำรวจตรวจตราหลักการหลักของศิลปการปกครองอยู่ตลอดเวลา ทว่าวาทศิลป์ไม่สามารถเอาชนะคมหอกดาบได้อย่างแน่นอน นักการเมืองหรือจะหาญสู้แม่ทัพได้ในนครโรม

เมื่อสภาซีเนตเป็นฝ่ายปฏิบัติกิจของปอมเปย์ปฏิเสธที่จะให้สัตยาบันแก่บรรดาพระราชบัญญัติที่ปอมเปย์เสนอให้จัดสรรที่ดินแก่ทหารผ่านศึกของเขาเมื่อ 59 ปี ก.ค.ศ. ปอมเปย์ได้ตัดสินใจสร้างพันธมิตรกับซีซาร์และกรากุส กติกาสัญญาว่าร่วมกันนั้นถือว่าเป็นการเปิดศักราชของการปรับโครงสร้างการเมืองการปกครองโรมัน โครงสร้างใหม่คือ การปกครองโดยจอมบงการเป็นผู้ปกครองสูงสุด 3 คน (Triumvirate) มีอำนาจหน้าที่ทัดเทียมกัน เป็นการปกครองร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการ มีวาระ 5 ปี สาธารณรัฐเป็นแต่ในนาม ในขณะที่ผู้ปกครองใหม่นี้ ผู้ที่มีบทบาทเป็นคู่แข่งสำคัญของปอมเปย์คือ ซีซาร์ผู้เป็นบิดาของยูเลีย (Julia) ภริยาของปอมเปย์

ซีซาร์ (Gaius Julius Caesar, 100 ปี – 44 ปี ก.ค.ศ.) เป็นแม่ทัพผู้เกรียงไกรมาจากตระกูลชนชั้นสูง ได้รับการศึกษาอย่างดีเลิศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เขาศึกษาศิลปวิทยาการกรีก เขามีสติปัญญาหลักแหลม ใฝ่เรียนรู้จริงจังมาก อีกทั้งมีความสามารถมากทางด้านอักษรศาสตร์ เขาเป็นนักพูดตัวง มีอหยาศัยดีเป็นกันเองมาก ความฉลาดมีไหวพริบได้ทำให้เขาเป็นที่นิยมรักใคร่มาก เขาเป็นคนมักใหญ่ใฝ่สูง เต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยมพราว เขาได้เริ่มอาชีพทหารในสเปน อัจฉริยภาพทางทหาร ความหาญกล้า ไม่มีข้อท้อเหน็ดเหนื่อยยอมทำให้เขาเป็นที่ขอม

รับนับถืออย่างสูงในกองทัพของเขา เขาคือแม่ทัพลือชื่อแล้วเมื่อ 59 ปี ก.ค.ศ. แม้แต่ตำแหน่ง
นักบวชสูงสุด (High Priest, Pontifex Maximus) ก็เป็นของเขามาแล้วตั้งแต่ 63 ปี ก.ค.ศ.

เมื่อ 58 ปี ก.ค.ศ. ซีซาร์ได้เป็นผู้ว่าราชการจัซัลไพน์ กอล (Cisalpine Gaul) ซึ่งอยู่ใน
ภาคเหนือของอิตาลี อำนาจของปอมเปย์ดูเหมือนจะยังสามารถแผ่ไพศาลได้อยู่ เมื่อเขาสามารถ
ต่ออายุกติกาสัญญาเมื่อ 56 ปี ก.ค.ศ. คณะผู้ปกครองทั้งสามยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซีซาร์
ยกทัพไปกระทำศึกถึง 10 ปีในดินแดนกอล เกียรติคุณแห่งการศึกครั้งนั้นปรากฏในบทนิพนธ์
ของเขาว่าด้วยสงครามกอล (Accounts on Gallic Wars) ซึ่งกลายเป็นวรรณคดีคลาสสิกของโลก
ตะวันตกปัจจุบัน ซีซาร์เป็นจอมทัพอหังการ ยิ่งใหญ่ ทรงอำนาจและร่ำรวยมาก แวดล้อม
อยู่ด้วยกองทัพผู้ยอมตายเพื่อเขา ซีซาร์คือบุรุษผู้มีความทรหดอดทน เยือกเย็นทว่าไร้ความ
ปราณีใด ๆ เขาจึงเป็นบุรุษที่น่านิยมนำเกรงขามยิ่งในสายตาของสภาซิเนตและปอมเปย์

ปอมเปย์เองได้เป็นกงสุลครั้งที่ 2 ร่วมกับกรากุสและต่อมาเขาเป็นผู้ว่าราชการแห่ง
สเปน เขาเป็นแม่ทัพบัญชาการกองพลถึง 7 กองพล เมื่อ 52 ปี ก.ค.ศ. ปอมเปย์เป็นกงสุลแต่ผู้
เดียวเพื่อปราบศึกแบ่งกลุ่มแบ่งฝ่าย (Gang warfare) ปราบการจ้อราษฎร์บังหลวงและปราบ
ภาวะจลาจลในนครโรม ปอมเปย์มีความสัมพันธ์ไม่ราบรื่นกับกรากุสนัก อีกทั้งเขาเองก็มี
ความอิจฉาริษยาในความสำเร็จเลื่องชื่อของซีซาร์ในดินแดนกอล เมื่อ 54 ปี ก.ค.ศ. ความ
สัมพันธ์ระหว่างปอมเปย์กับซีซาร์เสื่อมทรามลงโดยเหตุหนึ่งมาจากการที่จูเลีย (Julia) ผู้เป็น
ตัวเชื่อมนั้นได้ถึงแก่กรรมลง สายสัมพันธ์อันเครือญาติหมดสิ้นลง

โดยทั่วไปแล้ว การเมืองโรมันยังดำเนินไปโดยตำแหน่งทั้งหลายมาจากการเลือกตั้ง
เหมือนเดิม ยังมีการประชุมสภาซิเนต แต่ทว่า ผู้มีอำนาจโดยแท้จริงมีน้อยลงทุกที เมื่อ 49 ปี
ก.ค.ศ. กรากุสปิดฉากการเมืองลงโดยตกอยู่ในเงื้อมมือของชาวปาร์เทียผู้ชนะ บรรดาศัตรูของ
ซีซาร์พยายามที่จะโค่นล้มซีซาร์ เรียกเขาให้คืนสู่นครโรมเพื่อรับฟังข้อกล่าวหาว่ากระทำผิด
กฎหมาย (Illegalities) สภาซิเนตเรียกหาปอมเปย์ให้เป็นผู้ดำเนินการโค่นล้มซีซาร์ แม่ทัพผู้
เกรียงไกร ตั้งคนเป็นใหญ่ในดินแดนที่เขาพิชิตคือ กอล เป็นการท้าทายอำนาจรัฐโรมัน สุด
ที่สภาซิเนตจะเพิกเฉยได้

สงครามกลางเมืองได้อุบัติขึ้นเมื่อ 49 ปี ก.ค.ศ. เมื่อปอมเปย์ผู้มั่นใจในพลังอำนาจทาง
ทหารเหนือกว่าซีซาร์ เป็นผู้จุดไฟสงคราม สภาซิเนตยื่นคำขาดแก่ซีซาร์ ซีซาร์แทบจะไม่มี

ทางเลือกแล้ว ศัตรูยิ่งใหญ่ทรงพลังยิ่ง ในเดือนมกราคม 49 ปี ก.ศ. ซีซาร์ได้ยกทัพข้ามแม่น้ำรูบิกอง (Rubicon) ซึ่งเป็นเส้นพรมแดนกอล และขาดรันทพเข้ายึดนครโรม อีกครั้งนั้นคือสงครามระหว่างแม่ทัพซีซาร์กับสภาซีเนตที่มีปอมเปย์เป็นผู้นำผู้อ้างปกป้องระบอบสาธารณรัฐมิให้พลังอำนาจทางทหารทำลายลง ทั้งปอมเปย์และซีซาร์ได้ร่วมใจกันจุดไฟสงครามกลางเมืองขึ้น สงครามนั้นได้สิ้นสุดลงในปีต่อมา โดยปอมเปย์เป็นฝ่ายพราชัย ณ นครฟาร์ซาลุส (Pharsalus, ในเทศชาติ กรีซ, Thessaly) ต้องพ่ายหนีไปอีิปต์ เพียงเพื่อจะไปพบจุดจบด้วยน้ำมือของบรรดาเสนาบดีอีิปต์ผู้มาหาทั้งเพื่อเอาใจซีซาร์

สงครามกลางเมืองครั้งนั้นเป็นศึกใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาลตั้งแต่สเปนข้ามไปแอฟริกาเหนือสู่อีิปต์ ซีซาร์ได้ปราบเสี้ยนหนามแผ่นดินในนครโรมันจนราบคาบ บรรดาผู้นิยมระบอบสาธารณรัฐถูกกำจัด บางคนฆ่าตัวตาย ซีซาร์ได้กลายเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไร้ผู้ใดหาญเทียมทัน ระบอบสาธารณรัฐไร้วิญญูณแล้ว เหลือแต่รูปแบบเท่านั้น ซีซาร์ได้รับเลือกเป็นกงสุล โดยต้องละวงการบังคับบัญชากองทัพ เพื่อปกป้องตนเองจากบรรดาอริราชศัตรู

ซีซาร์ค้นพบความลับสำคัญประการหนึ่งว่า ความอยู่รอดของนครโรมและจักรวรรดิต้องขึ้นอยู่กับ การสถาปนาการปกครองโดยคนคนเดียว แต่เขาก็มิได้ทำลายห้วงสภาซีเนต เขา กลับสร้างสภาซีเนตให้มีแต่พวกเขาเป็นสมาชิก จึงไม่เป็นการประหลาดเลยที่สภาซีเนตได้เลือกตั้งซีซาร์เป็นจอมบงการ (Dictator) ตลอดชีพ โดยเนื้อแท้แล้ว ซีซาร์คือจอมราชันย์ผู้ทรงอำนาจทุกประการ เพียงแต่ยังมีได้เอื้อนเอ่ยยกย่องเรียกเขาเป็นกษัตริย์เท่านั้น เขาได้เจริญรอยตามจอมบงการชูลลา

ซีซาร์ปกครองจักรวรรดิโดยมีการปฏิรูปอย่างกว้างขวาง เขาเป็นผู้จัดตั้งระบบปฏิทินจูเลียน (Julian Calendar) ขึ้น ในการปกครองจักรวรรดิ ซีซาร์มิได้ใส่ใจกับลัทธิประเพณีการเมืองโรมัน ชัยชนะทางการเมืองของซีซาร์หมายถึงการสิ้นสุดสถาบันดั้งเดิมเก่าแก่ของรัฐโรมัน เขามีเจตจำนงที่จะเป็นกษัตริย์และเป็นเทพ กล่าวคือ มุ่งหมายให้มีระบอบเทวราชย์ (Divine rule) เพื่อให้บัลลังก์แห่งอำนาจมั่นคงไร้คู่แข่ง โดยสิ้นเชิง ซีซาร์ได้จัดตั้งความสัมพันธ์ทางการเมืองกับสังคมทั้งหลายโดยคำนึงถึงแบบอย่างลัทธิประเพณีและกฎหมายน้อยมาก โดยรูปแบบทั่วไป ระบอบการปกครองแสดงความถูกต้องเหมาะสม ทว่าอำพรางซ่อนเร้นการใช้ อำนาจทหารเด็ดขาดไว้อย่างแยบยล สภาซีเนตถูกลดบทบาทลง ให้เป็นแต่เพียงองค์กรที่

ปรึกษา เขาขยายฐานอำนาจโดยเปิดโอกาสให้สามัญชนเป็นข้าราชการ เขาได้ขยายการให้สิทธิเป็นพลเมืองแก่ผู้ที่เป็นคนของมณฑลและสนับสนุนเขามาก่อน เขาส่งทหารผ่านศึก คนยากไร้และคนว่างงานออกไปเผชิญโชคด้วยการตั้งนิคมในน่านน้ำทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ประมาณ 20 แห่ง ส่วนใหญ่นิคมอยู่ในดินแดนกอล สเปน แอฟริกาเหนือ เขาได้ตรากฎหมายปกครองนิคม การตั้งนิคมเป็นวิธีการแก้ปัญหาความยากไร้และการไร้ที่ดิน อีกวิธีหนึ่งคือ การสร้างสิ่งสาธารณูปโภคสาธารณูปการเพื่อให้มีการจ้างงาน ก่อเกิดรายได้แก่ผู้ยากไร้ เขาปกป้องสินค้าพืชผลโรมด้วยการห้ามนิคมปลูกพืชผลหลายประเภท เช่น องุ่น มะกอก แข่งกับนครโรม เขาจัดระเบียบการคลังให้สอดคล้องกับการสร้างศิลปกรรมจรรยาและการกินคืออยู่ที่

ในด้านการสร้างจักรวรรดิ ซีซาร์วางแผนที่จะรักษาความมั่นคงของจักรวรรดิ มิให้อนารยชนคาเซีย (Dacia) และปาร์เทีย (Parthia) รุกราน โดยวางแผนที่จะกระทำศึกรบรุก เป็นสงครามรบรุกเพื่อป้องกันตนเองก่อน แผนนั้นหยุดชะงักเมื่อเขาต้องเผชิญกับความตายในวันที่ 15 มีนาคม 44 ปี ก.ค.ศ. จุดจบของซีซาร์สืบเนื่องมาจากความเชื่อมั่นของเขาว่า ความอยู่รอดของจักรวรรดิต้องขึ้นอยู่กับ การปกครองโดยคนคนเดียว ความคิดความเชื่อนั้นสวนทางกับความเชื่อของชาวโรมัน

ซีซาร์ปกครองจักรวรรดิโดยอยู่เหนือกฎหมาย เขาเข้ายึดครองรัฐโรมันด้วยพลังอำนาจทางทหาร ศัตรูของซีซาร์มีอยู่ทั่วไปทุกสารทิศ ล้วนถือว่า ซีซาร์คือผู้ทำลายระบอบสาธารณรัฐหรือระบอบกงสุล ซึ่งเป็นระบอบคณาธิปไตย บรรดาศัตรูต้นตระหนกที่เขาทรงพลังอำนาจมากยิ่งขึ้นทุกวัน ซีซาร์คือจอมยุทธ์ผู้ยิ่งใหญ่ แต่เขาก็คือราชันย์ มิใช่กงสุล ยังมีชัยชนะในการศึก เขาก็ยังมีอำนาจเด็ดขาด การพิชิตดินแดนในโลกตะวันออกจะทำให้ซีซาร์กลายเป็นจอมราชันย์ระบอบกงสุลจะต้องล้ม ซีซาร์จะเป็นใหญ่เด็ดขาดแต่ผู้เดียว ไม่รวมการปกครองกับหมู่คณะใด ที่ทำซีซาร์ดูแคลนระบอบกงสุลก็เป็นอีกเหตุหนึ่งกระตุ้นให้ศัตรูตระหนักชัดแจ้งว่า ซีซาร์มิได้ศรัทธาลัทธิประเพณีโรมันแต่อย่างใด ซีซาร์มักใหญ่ใฝ่สูงทะเยอทะยานไม่มีที่สิ้นสุด จนบรรดาศัตรูจำเป็นต้องกำจัดเขาก่อนที่เขาจะกำจัดศัตรู เหล่าศัตรูเชื่อมั่นว่า การหิบบิ้นความตายให้แก่ซีซาร์คือความจำเป็นเพื่อรักษาระบอบสาธารณรัฐไว้ แม้ทัพบรูตัส (Brutus, Marcus Junius, ประมาณ 85 ปี – 42 ปี ก.ค.ศ.) และกัสซิอุส (Cassius, Gaius) ได้สมคบกันวางแผนลอบสังหารซีซาร์จนสำเร็จ

อสังกรรมของซีซาร์มิได้ช่วยให้สถาบันหลักของระบอบสาธารณรัฐอยู่รอดปลอดภัย ดังที่คาดหมายไว้ ฟิลิปโปสซีซาร์ระบุให้อ็อคเตเวีย (Gaius Julius Caesar Octavian, 63 ปี ก.ค.ศ. – ค.ศ. 14) เป็นบุตรบุญธรรมของซีซาร์ อ็อคเตเวียเป็นหลานของซีซาร์ แต่กรุงโรมมิได้มีแต่อ็อคเตเวียเท่านั้น หากแต่ยังมีอีกผู้หนึ่งคือ กงสุลมาร์ค แอนโทนี (Mark Antony หรือ Marcus Antonius, 83 ปี – 30 ปี ก.ค.ศ.)

มาร์ค เป็นผู้ใกล้ชิดรับใช้ซีซาร์มาช้านานแล้วตั้งแต่ซีซาร์เป็นแม่ทัพออกศึกสงคราม กอล ใน 49 ปี ก.ค.ศ. มาร์คเป็นตรีบุณ ปกป้องประโยชน์ของซีซาร์ในสภาซีเนต เขาเป็นผู้แทนซีซาร์ในคาบสมุทรอิตาลี เมื่อซีซาร์เป็นใหญ่ มาร์คเคยเสนอให้ซีซาร์รับบรมราชาภิเษก แต่ซีซาร์มีหาญกล้าขัดเจตนาโรมัน ชาวโรมัน เมื่อซีซาร์ถูกลอบสังหาร มาร์คคือกงสุลที่เหลือรอดอยู่ เขาได้ควบคุมนครโรมไว้และเป็นผู้เปิดฉากโรมันกับศัตรูของซีซาร์ มาร์คพยายามจะช่วงชิงอำนาจจากสภาซีเนตที่มีซีเซโรเป็นผู้นำ กองกำลังของกงสุลและอ็อคเตเวียประสานกันปราบมาร์คได้สำเร็จที่มูตินา (Mutina) ชัยชนะนั้นไม่สำเร็จเด็ดขาดนัก ผู้ชนะจำต้องประนีประนอมกับมาร์คด้วยการยินยอมสถาปนาการปกครอง 3 คน เป็นครั้งที่ 2 ประกอบด้วย มาร์ค อ็อคเตเวีย และเลปิอุส (Aemilius Lepidus) ในเดือนพฤศจิกายน เมื่อ 43 ปี ก.ค.ศ. จอมบงการทั้งสามดำรงตำแหน่งมีวาระ 5 ปี ทั้งสามคนประสานกัน “ปราบคาบิเยก”

สงครามกลางเมืองได้เปิดฉากขึ้นอีกครั้งหนึ่งเมื่อ 43 ปี ก.ค.ศ. ระหว่างมาร์ค แอนโทนี เลปิอุส และอ็อคเตเวีย กับฝ่ายนิยมระบอบสาธารณรัฐ (Republicans) นำโดยซีเซโร บรูตุส และกัสซิอุส สงครามได้สิ้นสุดลงในเดือนตุลาคมปีต่อมา โดยฝ่ายบรูตุสและกัสซิอุสเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ณ นครฟิลิปปี (Philippi, ในมาเซโดเนีย) ทั้งสองคนได้ฆ่าตัวตาย คณะผู้ปกครองทั้งสามได้บังคับยึดรูปร่างราชการโดยการออกหมายประกาศประณามและประหารชีวิตซีเซโร พร้อมด้วยสมาชิกสภาซีเนต 300 คนและนักรบ 2,000 คน ผู้ชนะทั้งสามได้แบ่งจักรวรรดิออกเป็นสามส่วนเพื่อครอบครอง เลปิอุสครองแอฟริกาเหนือ แอนโทนีครองภูมิภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก อ็อคเตเวียครองอียิปต์และภูมิภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตะวันตก จักรวรรดิโรมันตกอยู่ในเงื้อมมือของแม่ทัพ ทหารครองเมืองอย่างสำเร็จเด็ดขาด

ในการครอบครองภูมิภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก มาร์คได้เริ่มต้นตั้งตนเป็นผู้ประสาน (Liaison) นครโรมเข้ากับอียิปต์ เขาได้แต่งงานกับพระนางคลีโอพัตรา (Cleopatra)

แห่งอีลิปต์ เป็นการแต่งงานครั้งที่ 5 แต่เป็นการแต่งงานที่ผิดกฎหมายโรมัน เขาได้ประสานกำลังกับพระนางคลีโอพัตรา การเมืองโรมันในระบอบนั้นดูเหมือนจะราบรื่นดี มีการต่ออายุการปกครองสามคนเมื่อ 37 ปี ก.ค.ศ. และร่วมกันปราบเซ็กตัส ปอมเปอัส (Sextus Pompeius) บุตรชายของปอมเปย์ แต่ปีต่อมาแอนโทนีกับอ็อกเตเวียเริ่มวิวาทัน เมื่อ 34 ปี ก.ค.ศ. แอนโทนีได้ประกาศว่าเซซาร์ริออน (Caesarion) บุตรชายของซีซาร์ที่มีพระนางคลีโอพัตราเป็นพระราชมารดา คือทายาทของซีซาร์ แทนที่จะรับรองว่าอ็อกเตเวียคือทายาทสืบต่อซีซาร์ตามพิธีกรรมของซีซาร์ แอนโทนียังแบ่งดินแดนที่ตนครอบครองให้แก่ผู้คนในตระกูลของตน สงครามกลางเมืองจึงเกิดขึ้นอีกอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

เมื่อ 31 ปี ก.ค.ศ. อ็อกเตเวียได้ปิดล้อมกองทัพเรือขนาดใหญ่กว่ามากของแอนโทนี และต่อมา อ็อกเตเวียและอากริปปา (Agrippa) ได้แยกสลายกองทัพเรือของแอนโทนี ณ น่านน้ำนอกชายฝั่งหัวแหลมอักติอุม (Actium, แหลมบนหัวแหลมใต้ของอ่าวอัมบราเซีย, Ambracian ในกรีซตะวันตกเฉียงเหนือ) อักติอุมเป็นฐานอำนาจสำคัญของแอนโทนี ณ ที่นี้เอง ในเดือนกันยายนเมื่อ 31 ปี ก.ค.ศ. อ็อกเตเวียและอากริปปา แม่ทัพของเขาได้พิชิตแอนโทนี แอนโทนีและพระนางคลีโอพัตราหนีกลับไปอีลิปต์ ณ ที่ซึ่งทั้งสองได้กระทำอัตวินิบาตกรรมในปีต่อมา กองทัพบกของทั้งสองยอมจำนนต่ออ็อกเตเวีย

สงครามกลางเมืองที่เริ่มต้นแท้จริงเมื่อซีซาร์ยাত্রาทัพข้ามแม่น้ำรูบิกอนเมื่อ 49 ปี ก.ค.ศ. และสงครามปิดฉากลงเมื่ออ็อกเตเวียพิชิตแอนโทนี ณ อักติอุมเมื่อ 31 ปี ก.ค.ศ. ภาวะสงครามเมือง การกำจัดกวาดล้างศัตรู การเรียกเกณฑ์ทหารและการยึดที่ดินครั้งแล้วครั้งเล่าได้ทำให้อิตาลีเผชิญภาวะกลียุค ทั้งรัฐจักรวรรดิอ่อนเปลี้ยเพลียแรง จวนเจียนจะสิ้นลมปราณแล้ว แม้อ็อกเตเวียจะมุ่งมั่นฟื้นฟูสาธารณรัฐ ก็ยากที่จะคาดหมายได้ว่า สาธารณรัฐจะฟื้นคืนชีพขึ้นได้อีก